

การพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา
อำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ

Development of vocational skills learning for youth outside the education system
Nam Kliang District Sisaket Province

พัชรา ปราชญ์เวทย์¹ กนิษฐา อินธิจิต² สุชาติ เทสันตะ³ และกิชรา เทสันตะ⁴
Patchara Pratwet¹, Kanitta Intichit², Suchat Thasanta³, and KirsraThasanta⁴

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
¹Department of Thai Language Education, Faculty of Education and Human Development,
Sisaket Rajabhat University

²สาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
²Bachelor of Science Programme in Computer Science, Faculty Liberal arts And Science,
Sisaket Rajabhat University

³โรงเรียนน้ำเกลี้ยงวิทยา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
³Namkliangwittaya School Office of the Basic Education Commission : OBEC

⁴โรงเรียนเบญจลักษณ์พิทยา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
⁴Benjalakpittaya School Office of the Basic Education Commission: OBEC

E-mail: Patchara.s@sskru.ac.th

Received: April 30, 2024; Revised June 26, 2024; Accepted: June 28, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา สู่การสร้างอาชีพในยุคปัจจุบัน และ 2) ศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้กระบวนการวิจัย 5 ขั้นตอนได้แก่ 1) ศึกษาสภาพบริบทพื้นฐาน 2) จัดประชุมเสวนา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 4) สรุปผล และประเมินผล 5) เผยแพร่กลุ่มเป้าหมายได้แก่ เยาวชนนอกระบบ การศึกษา อายุ 15-24 ปี อำเภอ น้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 50 คน โดยการเลือกแบบจำเพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิเคราะห์ข้อมูลทาง สถิติโดยใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการพรรณานเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

- การพัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา สู่การสร้างอาชีพ ได้พัฒนาทักษะอาชีพ 5 กิจกรรม ได้แก่ การทำไข่เค็มระยะสั้น การทำผ้ามัดย้อม การทำพวงกุญแจจากเศษผ้า การทำปลาต้ม และ การทำตลาดออนไลน์
- ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ พบว่าระดับความคิดเห็น ความพึงพอใจรวมทุกด้านโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดคือมีค่าเฉลี่ย 4.42 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .37 และการวิจัย

เชิงคุณภาพได้ข้อสรุปแต่ละทักษะมีกระบวนการพบว่า เยาวชนนอกระบบการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาสร้างรายได้พร้อมเป็นทางเลือก ในการประกอบอาชีพ ได้อย่างถูกต้องใช้

คำสำคัญ: การพัฒนา ทักษะอาชีพ เยาวชนนอกระบบการศึกษา

Abstract

The project titled “Development of Vocational Skills Learning for Youth Outside the Education System in Nam Kliang District, Sisaket Province” aims to empower young individuals with relevant vocational competencies tailored to contemporary career demands. Through an Action Research approach, the study follows a structured 5-step process, including 1) understanding the context, 2) engaging stakeholders through discussion meetings, 3) organizing workshops for skills enhancement, 4) compiling and evaluating results, and 5) disseminating findings to the target group youth aged 15-24 outside the formal education system in Nam Kliang District, Sisaket Province, with a specific selection of 50 participants. Research tools encompass interviews, questionnaires, and statistical analysis techniques such as percentages, averages, standard deviations, and qualitative content descriptions.

The research findings were as follows.

1. it showed that teaching vocational skills to young people not in school helped them develop careers through different activities like making short-term salted eggs, tie-dye fabric, keychains from fabric scraps, pickled fish, and online marketing.

2. it found that the young people who attended the training were very satisfied with what they learned. They rated their satisfaction very high, with an average score of 4.42 with .37 S.D. and qualitative research has concluded that each skill has a process. Youth outside the education system can use the knowledge gained to develop and create income and provide alternatives. in occupation can be correctly used.

Keywords: Development, Vocational skills, Youth Outside the Education System

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่เป็น รากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคมและเป็นจุดเริ่มต้น ของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แต่ในสภาวะการณ์ปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนที่แตกต่างกันมีความแตกต่างกันมากขึ้น ผู้คนจำนวนมาก หลากหลายเชื้อชาติย้ายข้ามประเทศข้ามภาษาและข้ามวัฒนธรรมมาอาศัยอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันก่อให้เกิดเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมโลกการทำงาน ปรับเปลี่ยนจากการทำงานที่ใช้บุคคลที่มีองค์ความรู้เดียวกัน

ทักษะเดียวกัน และทำงาน ในสายงานเดียวกัน จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งต้องวางแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสอาชีพในปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนเตรียมความพร้อม ประชากรวัยเรียน ให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องให้ได้ทั้งสาระวิชาและได้ทักษะ 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จ ทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2560) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยการเสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพ และมีรายได้สูงให้แก่ ประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อการประกอบอาชีพที่มั่นคง และเป็นอยู่ที่ดีขึ้นคือปัจจัยพื้นฐาน

ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 7 ที่ให้นักเรียนมีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิด สร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 23 ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้และ บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับในเรื่องความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพและ การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา, 2560) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้าง สังคมแห่งการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งคือ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย โดยนักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งความรู้ ทักษะ อาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ทักษะอาชีพ (Career Skills) เป็นทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษ ที่ 21 ซึ่งเป็นความสามารถในการนำเอากระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การประกอบอาชีพอย่างซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม สิ่งจำเป็นที่เด็กทุกคนต้องได้รับการพัฒนา เพื่อความสำเร็จ ด้านการทำงานและการดำรงชีวิตในอนาคต (วิจารณ์ พานิช, 2555)

ปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษามีสาเหตุสำคัญคือ ความยากจน ปัญหาครอบครัว ปัญหาในการปรับตัว ของนักเรียน ปัญหาเด็กนักเรียนต้องคดี ปัญหาการเจ็บป่วยหรือได้รับอุบัติเหตุ รวมถึงย้ายภูมิลำเนาการอพยพ เพื่อ ติดตามผู้ปกครองและการหาเลี้ยงครอบครัว (ภูมิ เพชรศักดิ์ศิริ, 2553) ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการแก้ไขปัญหา ซึ่งปัจจัย ประการหนึ่งที่จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาสำเร็จลุล่วงได้ก็คือ จะต้องมีการป้องกัน ฝัาระวังนักเรียน อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีระบบข้อมูลที่มีรายละเอียดและมีคุณภาพเพียงพอที่จะติดตาม ช่วยเหลือดูแลนักเรียนได้ทั้งด้านการเรียน และครอบครัว สอดคล้องกับ UNESCO (2558) ได้เปิดเผยถึงกรณีเด็กในวัยประถมศึกษาทั่วโลกที่ไม่ได้เข้าโรงเรียนและออกกลางคัน ต้องอยู่นอกระบบการศึกษาถึง 67 ล้านคน ซึ่งเป็นเด็กไทย 5.8 แสนคน นายอิชิโร มิยาซาวา กล่าวว่าเป็นตัวเลขที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในวัยเรียน ทั้งนี้เพราะระบบการศึกษาไทยให้ความสำคัญต่อปัญหาเด็ก และเยาวชนน้อย ปัจจุบันประเทศไทยกำลังอยู่ในระหว่างการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ซึ่งการขับเคลื่อนการปฏิรูป ประเทศในด้านการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษา ซึ่งสภาปฏิรูป แห่งชาติได้เสนอไว้ในวาระการปฏิรูปที่ 18 การปฏิรูป ระบบ การเรียนรู้ ประเด็นปฏิรูปที่ 21 เรื่องการจัดการ เรียนรู้ สำหรับเด็กด้อยโอกาส และเด็กกลุ่มเสี่ยงทั้งใน และนอกระบบ โดยการสร้างช่องทางและโอกาสที่ เหมาะสมให้กับเด็กได้รับการเรียนรู้ หรือพัฒนาที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับ ระบบ การให้ทุนการศึกษาในรูปอุปการะการศึกษาที่ติดตามตัวกับกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และเด็กกลุ่มเสี่ยง นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนหรือการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกสถานที่เรียน เวลาเรียน และ

สามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องกันได้ในแต่ละระดับการศึกษา โดยให้ผู้เรียนสามารถเทียบโอน หน่วยกิตหรือวุฒิการศึกษาได้ และการให้โอกาสแก่ผู้ที่จบการศึกษาในแต่ละระดับ สามารถเลือกที่จะเข้าศึกษา หรือประกอบอาชีพได้โดยอิสระ รวมถึงการมีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีหลักสูตรที่เป็นทางเลือกให้กับผู้เรียนเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กที่อยู่ในระบบการศึกษาได้ครบตรงตามหลักสูตร และแก้ไขปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษาให้มีโอกาสกลับสู่ระบบการศึกษา มีโอกาสที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและสร้างสัมมาอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในโรงเรียนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนทุกระดับให้มีทักษะและศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน การส่งเสริมทักษะอาชีพช่วยให้นักเรียนสามารถก้าวสู่โลกการทำงาน หรือการศึกษาต่อ อย่างมีคุณภาพ (ฉิรดา เวชญาลักษณ์, 2565) เนื่องจากเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสฝึกทักษะและ ประสบการณ์ในอาชีพต่าง ๆ สามารถค้นพบความสนใจและความถนัดของตนเอง และหลักสูตรเป็น เครื่องมือที่นำไปสู่เป้าหมายในการจัดการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะและทัศนคติ เป็นพลเมืองที่ดีมีศักยภาพ ในการพัฒนาประเทศชาติ ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ดังที่ Joyce et al., (1996) ที่เสนอกรอบความคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบการเรียนรู้ของผู้เรียน และการพิจารณาเกี่ยวกับวิธีการสร้างชุมชนหรือกลุ่มการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถค้นหาสาระสำคัญของข้อบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นวิธีการในการจัดการหรือจัดระบบระเบียบของการเรียนที่มุ่งสู่ความสำเร็จในการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสนใจของนักเรียน เป็นหัวใจของการศึกษาที่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของ ประเทศนั้นไปทางใด โรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษแก่ผู้เรียนอย่างไร (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) การบริหารหลักสูตรเป็นภารกิจงานด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการใช้ หลักสูตร การประเมินและการปรับปรุงหลักสูตร (สมเกียรติ อินทสิงห์, 2563) ในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในสถานศึกษา การนำหลักสูตรมาใช้จะประสบความสำเร็จ หากได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนที่ให้ความสำคัญในการจัดหลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนเกิดทักษะ 5 อาชีพ ซึ่งการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพ เป็นกระบวนการการขับเคลื่อน และดำเนินการจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายและจุดเน้นของสถานศึกษา เป็นหัวใจสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้จริงในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งต้องอาศัยการทำงานจากหลายฝ่ายในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา จึงต้องมีการวางระบบการสร้างความรู้ความเข้าใจให้บุคลากรในระบบนิเวศทางการศึกษา ให้สามารถเข้าถึงและเข้าใจความสำคัญ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมมีการเตรียมความพร้อม วางแผนและศึกษาข้อมูลลบริบทรอบด้านอย่างครอบคลุมชัดเจน สร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภาคส่วนที่สำคัญ รวมทั้งอาจจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนภาคเอกชน และ เตรียมพร้อมสำหรับการติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (มนสิข สิริธสมบุญ, 2563)

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นจึงทำให้เกิดโครงการ “การพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา อำเภอน้ำเกวียน จังหวัดศรีสะเกษ” เพื่อพัฒนาอาชีพ โดยการเสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพและมีรายได้สูงให้แก่ เยาวชนนอกระบบการศึกษาอย่างทั่วถึง เพื่อการประกอบอาชีพที่มั่นคง และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา สู่การสร้างอาชีพในยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเรียนรู้ด้านทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา อำเภอ น้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เข้าด้วยกันโดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพบริบทพื้นฐาน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชุมชนที่ศึกษาจำนวน 4 ตำบลคือ ตำบลละเอาะ ตำบลน้ำเกลี้ยง ตำบลคูบ และตำบลตองปิด จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อร่วมกันวางแผน (Plan) การพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับเยาวชนนอกระบบการศึกษา โดยใช้ขอบเขตบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และบริบทต่าง ๆ ในอำเภอน้ำเกลี้ยง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ วิเคราะห์สังเคราะห์พิจารณาข้อมูลต่าง ๆ อย่างละเอียดในแง่มุมและมิติต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์และต่อเนื่องกัน จากนั้นได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยพร้อมทั้งได้ทำหนังสือขออนุญาตศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน ในมิติทางด้านการพัฒนา การปกครอง การเกษตร การสาธารณสุข เพื่อให้เห็นภาพรวม (Holistic View) ของชุมชนในเบื้องต้น

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้นำของชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการส่งเสริมการเรียนรู้ กำนัน ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน และผู้ที่เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการ รวมถึงแกนนำของชุมชน พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้านสภาพความเป็นอยู่ สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และบริบทต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพของชุมชน โดยการแนะนำตนเองของผู้วิจัยดำเนินการในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการรวมทั้งหมด 50 คนโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นตอนนี้คือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม มีขั้นตอนในการสร้างตามลำดับดังนี้

วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการสร้างแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม
3. กำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการทราบ
4. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ประเด็นคำถามว่า ครบคลุมเนื้อหา หรือตัวแปรหรือไม่ ภาษาชัดเจนเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างหรือไม่
5. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruency Index) เป็นต้น

เป็นรายชื่อ แล้วพิจารณาเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความชัดเจนของภาษาและครอบคลุมตามกรอบ การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ

6. ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

7. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม เป็นฉบับจริง สำหรับใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกตการณ์ จากการสัมภาษณ์ ผู้นำของชุมชนใน จังหวัดศรีสะเกษ คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการกรมส่งเสริมการเรียนรู้ กำนัน ผู้ใหญ่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน รวมถึงแกนนำของชุมชน จำนวน 50 คน พร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนด้านสภาพความเป็นอยู่ สภาพทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และบริบทต่าง ๆ เกี่ยวกับเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานอาชีพของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับผลที่เกิดจากการปฏิบัติงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาที่รวบรวมข้อมูลในสนาม ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กันคือ หลังจากรวบรวมข้อมูลเสร็จในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียดพร้อมจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ต้องการศึกษา และทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในสนามครั้งต่อ ๆ ไปด้วย รวมทั้งใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมพร้อมตรวจสอบความครบถ้วนข้อมูล โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่รวบรวม ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมนั้นถูกต้องหรือไม่ คือ การตรวจสอบแหล่งข้อมูลในเรื่อง แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล โดยการตรวจสอบว่าถ้าเวลาต่างกัน จะได้ข้อมูลที่เหมือนเดิมหรือไม่ ถ้าได้ข้อมูลตรงกันหลังจากการตรวจสอบสามเส้าแล้ว ข้อมูลนั้นสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีวิทยา (Methodological Triangulation) โดยตรวจสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมานั้น ถ้าใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน จะได้ข้อมูลที่เหมือนเดิมหรือไม่ เช่น ถ้าเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ การสอบถามและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารตรงกัน ก็สามารถนำข้อมูลนั้นวิเคราะห์ต่อไปได้ ภายหลังจากตรวจสอบข้อมูลแล้ว จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วได้เสนอภาพการศึกษาของชุมชนแก่ผู้นำแกนนำของชุมชน เพื่อแสดง ความคิดเห็น และเสนอแนะสำหรับเป็นข้อมูลแก่ผู้วิจัย ในการปรับรายละเอียดต่าง ๆ การดำเนินการในขั้นตอนนี้ถือเป็นการสนทนา (Dialogue) แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 2 จัดประชุมเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ประชุมเสวนา ผู้นำองค์กรภาครัฐ และเอกชน โดยยึดหลักการเกี่ยวกับอาชีพในพื้นที่อำเภอป่าสัก จังหวัดศรีสะเกษจำนวน 30 คน เพื่อระดมความคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อปรึกษาหารือ สร้างข้อตกลง และกำหนดแนวทางคร่าว ๆ ในการวางแผนงานวิจัย ได้ข้อมูลในการวางแผนงานวิจัยในเรื่อง

- 1) บริบทพื้นฐานอาชีพในพื้นที่ประชาสัมพันธ์ พร้อมสำรวจพื้นที่
- 2) จัดประชุมเสวนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับขั้นตอนการแปรรูปการทำให้เค็มระยะสั้น การทำผ้ามัดย้อม การทำพวงกุญแจผ้า การทำปลาต้ม และการทำตลาดออนไลน์
- 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ
- 4) สรุปผล และประเมินผล
- 5) เผยแพร่เพื่อระดมความคิดเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อปรึกษาหารือ สร้างข้อตกลง และกำหนดแนวทางคร่าว ๆ ในการวางแผนงานวิจัย ได้ข้อมูลในการวางแผนงานวิจัยในเรื่องทักษะอาชีพ

ขั้นตอนที่ 3 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

โดยวิทยากรจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปในจังหวัดศรีสะเกษ อบรมกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 คน ในหัวข้อดังนี้
วิธีการแปรรูปการทำไข่เค็มระยะสั้น การทำผ้ามัดย้อม การทำพวงกุญแจผ้า การทำปลาต้ม และการทำตลาดออนไลน์

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลและประเมินผล

สรุปผลและประเมินผลจากอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการแปรรูปกานาโนในจังหวัดศรีสะเกษ การวิเคราะห์ผลการประเมินกระบวนการ ถ่ายทอดองค์ความรู้การแปรรูป โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert's scale) โดยกำหนดค่าคะแนนตามแบบประเมินความถูกต้องที่ ระดับ 4 เป็นอย่างต่ำจึงจะถือว่ามีการเหมาะสมและความเป็นไปได้ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและประมวลผล

ขั้นตอนที่ 5 เผยแพร่

โดยการทำเป็นสื่อเพื่อแจกจ่าย เช่น รายงานวิจัยก็อาจทำเป็นหนังสือ แผ่นพับ รายงาน ไปสเตอร์พิมพ์แจกในนิทรรศการ ผลงานการ

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา สู่การสร้างอาชีพในยุคปัจจุบัน เป็นรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพที่หลากหลาย มีหลักสูตรที่เป็นทางเลือก และประสบการณ์ตรงคือสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้การสังเกต การสัมผัส การค้นพบ การพบเห็น และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ก่อให้เกิดเป็นบทเรียนของชีวิตที่พัฒนาเป็นความรู้และความชำนาญได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่มีประโยชน์มากมายในการประกอบอาชีพ ให้กับผู้เรียน และพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่ม คุณภาพชีวิต และสร้างสัมมาอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ อีกทั้งยังเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้จากการทำนา เพื่อไว้ใช้ในครัวเรือนหรือนำออกมาจำหน่ายบ้าง

2. การศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ จากการฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ และแปรรูปของกลุ่มเยาวชนนอกระบบจำนวน 50 คนเพื่อสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการแปรรูปผลิตภัณฑ์ มีผลวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ

ประเด็น	\bar{x}	S	ระดับความพึงพอใจ
1. ได้รูปแบบ/รสชาติ ที่มีความสวยงาม ถูกปากและดึงดูดความสนใจแก่ผู้ซื้อ	4.78	.51	มากที่สุด
2. มีการพัฒนาศักยภาพด้านการออกแบบ และผลิตผลิตภัณฑ์	4.80	.45	มากที่สุด
3. มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม	4.10	.36	มาก
4. สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์	4.14	.40	มาก
5. มีสีสันหลากหลายและมีความกลมกลืน	4.10	.30	มาก
6. มีความประณีต/ความสะอาดในการผลิต	4.09	.30	มาก

ตารางที่ 1 ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ

ประเด็น	\bar{x}	S	ระดับความพึงพอใจ
7. รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัยสามารถใช้ได้จริง	4.02	.14	มาก
8. มีการนำแนวโน้มแฟชั่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ	4.80	.40	มากที่สุด
9. วัสดุที่ใช้มีคุณภาพ	4.74	.44	มากที่สุด
10. สามารถต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตสินค้ารูปแบบอื่น	4.84	.40	มากที่สุด
รวม	4.42	.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าผลศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพระดับความพึงพอใจรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดคือ โดยมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.42$ $S = .37$) คือ สามารถต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตสินค้ารูปแบบอื่น ($\bar{x} = 4.84$ $S = .40$) รองลงมาคือ มีการพัฒนาศักยภาพด้าน การออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 4.80$ $S = .45$) และมีการนำแนวโน้มแฟชั่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ($\bar{x} = 4.80$ $S = .40$) น้อยที่สุดคือ รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัยสามารถใช้งานได้จริง ($\bar{x} = 4.02$ $S = 0.14$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชนนอกระบบการศึกษา สู่การสร้างอาชีพในยุคปัจจุบัน เป็นรูปแบบการฝึกทักษะอาชีพที่หลากหลาย มีหลักสูตรที่เป็นทางเลือก และประสบการณ์ตรงคือสิ่งที่ได้มาจากการเรียนรู้การสังเกต การสัมผัส การค้นพบ การพบเห็น และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ก่อให้เกิดเป็นบทเรียนของชีวิตที่พัฒนาเป็นความรอบรู้และความชำนาญได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นที่มีประโยชน์มากมายในการประกอบอาชีพ ให้กับผู้เรียน และพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่ม คุณภาพชีวิต และสร้างสัมมาอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ อีกทั้งยังเป็นอาชีพเสริมเพิ่มรายได้จากการทำนา เพื่อไว้ใช้ในครัวเรือน หรือนำออกมาจำหน่ายบ้าง สอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ (2561) สรุปไว้ว่า การเสริม ทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาสามารถดำเนินการในวิธีการที่หลากหลายประกอบด้วย การบูรณาการ ในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดรายวิชาเพิ่มเติมอาชีพ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตร วิชาชีพระยะสั้นทำให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงานเพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ สอดคล้องกับ เกตุคำ ทงสนธิ (2561) ที่ทำวิจัย การประเมินเชิงระบบ โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ เน้นทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของโรงเรียนเทศบาล 2 วัดกลางทวมมาวาส “ศิริอุปถัมภ์” พบว่า ทักษะอาชีพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถสร้างสรรค์ชิ้นงานให้เป็น และมีทักษะวิชาการควบคู่กันโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวันเวลากิจกรรมที่ตลอดปีการศึกษาที่แน่นอนชัดเจน ซึ่งครอบคลุมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคมประเทศชาติอย่างแท้จริง และ เป็นการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน ควรให้นักเรียนได้มีบทบาทในการคิดค้น สร้างสรรค์วิธีการใน การกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายเพ็ญ บุญทองแก้ว (2563) พบว่าด้าน

ผลผลิตนักเรียนควรมีทักษะอาชีพ ประกอบด้วย ทักษะในการทำงาน และมีรายได้ระหว่างเรียน ส่วนเงื่อนไขความสำเร็จ เป็นองค์ประกอบ ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายและการประสานงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปันตดา นกแก้ว (2562) ทำวิจัยเรื่อง ทักษะชีวิตและอาชีพ ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัด สมุทรปราการที่พบว่า ทักษะอาชีพ ของนักเรียนทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน ที่พบว่าควรส่งเสริมนักเรียนในด้านที่นักเรียน สนใจให้รู้จักตนเอง พัฒนาทักษะความคิดริเริ่มและการซึ่่นำตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเข้าสังคม ส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักเรียนรู้ถึง การเพิ่มผลผลิตให้มีคุณภาพในสังคม มุ่งพัฒนาผู้เรียนในทุกด้านทั้งความรู้ ทักษะ อารมณ์ ให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ส่งเสริมการมีคุณธรรมความรับผิดชอบ ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นซึ่งเป็นพื้นฐานของผู้ผู้นำ

2. ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าฝึกอบรมหลังการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านทักษะอาชีพ พบว่าระดับความพึงพอใจรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นอาชีพ และเพิ่มรายได้ ของเยาวชนนอกระบบการศึกษาที่ สอดคล้องกับบริบทและอาชีพของชุมชน นับเป็นการเพิ่มมูลค่าในการจำหน่ายได้ เพราะมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย และทันสมัย และเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่าเมื่อก่อนอย่างเห็นได้ชัด และยังสามารถบูรณาการฝึกทักษะด้านอื่น ๆ ควบคู่ กับการเรียนรู้วิชาชีพ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเลือก แนวทางศึกษาต่อประกอบอาชีพตามความถนัดและสนใจซึ่งถือว่าเป็นสิ่ง สำคัญที่รัฐ มุ่งส่งเสริมเพื่อพัฒนาประเทศให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพที่เกิด ประโยชน์กับผู้เรียนโดยตรง ซึ่งมีกิจกรรมการเสริมทักษะอาชีพการแปรรูปขนม การเป็นช่าง พนักงานต้อนรับในโรงแรม ซึ่งได้รับความสนใจ เป็นต้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมกิจการเด็กและเยาวชน (2561) ในกรณีที่เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาต้องการเข้ารับการฝึกทักษะอาชีพนั้น อาชีพที่เด็กและ เยาวชนนอกระบบการศึกษาต้องการได้รับการฝึกทักษะ มากที่สุด 5 อันดับ ประกอบด้วย (1) ช่างยานยนต์ (2) ช่างฝีมือ (3) ช่างไฟฟ้า (4) พนักงานขาย และ (5) พนักงานบริการ/ ต้อนรับ โดยทักษะอาชีพช่างยานยนต์มีเด็ก และเยาวชนที่ต้องการรับการฝึกมากถึง 49 คน จากเด็กและเยาวชนนอกระบบ การศึกษาที่ต้องการรับการฝึก อาชีพทั้งสิ้น 165 คน คิดเป็นร้อยละ 29.69

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำข้อมูลวิจัยไปใช้

1. ควรมีการเพิ่มในส่วนด้านการฝึกปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ
2. ชุมชน ควรตระหนักและเห็นความ สำคัญของทักษะอาชีพรวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเครือข่ายอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ส่งเสริมอาชีพอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบ และมาตรฐานการฝึกอาชีพรวมทั้งการแปรรูปของจังหวัดสุโขทัย
2. ควรมีการศึกษาวิธีการหรือการใช้นวัตกรรมใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตสร้างรายชุมชน เช่น การสร้างเครื่องมือในการ ประกอบอาชีพ การสร้างแบรนด์ การสร้างอาชีพ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักสูตรใน 4 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ การทำอาหาร/ขนม เกษตรกรรม/กสิกรรม งาน ฝีมือ/ประดิษฐ์ และ งานช่าง เพื่อให้นำไปใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กิจการเด็กและเยาวชน, กรม. การศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตและความพร้อม ในการประกอบอาชีพของเด็กและเยาวชน นอกระบบการศึกษาในจังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษ. พิษณุโลก: คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2561.
- เกล้าฟ้า ทองสนธิ. การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน ตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) รอบที่ 3 โรงเรียนสังกัดเทศบาลจังหวัดชลบุรี และเมืองพัทยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, 2557.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. มาตรฐานการปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2552 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560). กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560.
- นิรดา เวชญาติลักษณ์. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565.
- ปนัดดา นกแก้ว. ทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2562.
- มนสิข สิริธสมบุญ. การพัฒนาหลักสูตร มโนทัศน์และการประยุกต์ใช้. พระนครศรีอยุธยา: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2563.
- ภูมิ เพชรศักดิ์ศิริ. การพัฒนาเครื่องมือและคู่มือประเมินความเสี่ยงทางการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. การพัฒนาหลักสูตร จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2564.
- วิจารณ์ พานิช. วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2555.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพให้กับนักเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2561.
- . แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพให้กับนักเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงาน, 2561.
- สมเกียรติ อินทสิงห์. การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2563.
- สายเพ็ญ บุญทองแก้ว. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 2563.
- UNESCO. ยูเนสโกเผยเด็กไทยวัยประถมไม่ได้เรียนเกือบ 6 แสน. (ออนไลน์) 2558 จาก <http://www.posttoday.com/social/edu/351990>
- Joyce, B. and Weil, M. *Model of teaching*. 5th ed. Boston: Allyn and Bacon. 91. Klausmeier & Ripple, 1996.